

Beslut

**efter granskning av elevers tillgång till läroböcker och
andra läromedel i grundskolan
vid Fors skola i Avesta kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19 och 20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en granskning på Fors skola avseende verksamhetens kvalitet gällande elevers tillgång till läroböcker och andra läromedel i grundskolan.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas arbete med att ge eleverna tillgång till och förutsättningar att använda läroböcker och andra läromedel som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se Bilaga 3). Skolinspektionen bedömer verksamhetens kvalitet i tre nivåer, hög kvalitet, hög kvalitet i flera delar eller låg kvalitet. Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet anges ett eller flera utvecklingsområden. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då av huvudmannen.

Beslut

Skolans arbete med att ge eleverna tillgång till och förutsättningar att använda läroböcker och andra läromedel som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål

Skolinspektionen bedömer att Fors skola i Avesta kommun i låg utsträckning uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området.

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande områden:

- Använd läroböcker och andra läromedel för att skapa sammanhang i undervisningen och progression i elevernas lärande.
- Använd läroböcker och andra läromedel som möter elevernas olika förutsättningar och behov.
- Stärk ledningen och samordningen av arbetet med att ge alla elever tillgång till läroböcker och andra läromedel som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.
- Ge lärarna förutsättningar att samarbeta kring valen av ändamålsenliga läroböcker eller andra läromedel utifrån didaktiska överväganden och elevernas behov.
- Skapa förutsättningar för ett medvetet och gemensamt arbete med likvärdighet inom skolenheten gällande användningen av läroböcker och andra läromedel.
- Utvärdera tillgången till och användningen av läroböcker och andra läromedel samt vidta vid behov åtgärder för att utveckla skolans arbete.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast **den 12 augusti 2026** redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas. Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.stockholm@skolinspektionen.se eller med post till Skolinspektionen Postadress: Box 23069, 104 35 Stockholm. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer (dnr 2025:11267) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Skolans arbete med att ge eleverna tillgång till och förutsättningar att använda läroböcker och andra läromedel som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål

Bedömningsområden
Lärarnas arbete med att organisera och genomföra undervisningen så att eleverna får använda läroböcker och andra läromedel. • Sammanhang, progression och ämnesintresse • Instruktioner och användning av läroböcker och andra läromedel i undervisningen • Användning av läroböcker och andra läromedel anpassade utifrån elevernas olika förutsättningar och behov • Möjlighet att använda läroböcker och andra läromedel utanför lektionstid
Rektorns ansvar för att alla elever får tillgång till och förutsättningar att använda ändamålsenliga läroböcker och andra läromedel. • Rektorns styrning och ledning av arbetet gällande elevernas tillgång till läroböcker och andra läromedel • Rektorns ansvar för lärarnas delaktighet i valet av läroböcker och andra läromedel • Rektorns arbete med likvärdighet inom skolenheten gällande läroböcker och andra läromedel • Utvärdering och utvecklingsarbete gällande läroböcker och andra läromedel

Skolinspektionen bedömer att Fors skola i Avesta kommun i låg utsträckning uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området.

Nedan följer Skolinspektionens motivering till bedömningen utifrån vad som framkommit i intervjuer med rektorn, lärare och elever, observationer av delar av lärmiljön med fokus på tillgången till läroböcker och andra läromedel samt inkommen dokumentation från huvudmannen.

Sammanhang, progression och ämnesintresse

Granskningen visar att läroböcker används i undervisningen för att skapa struktur och sammanhang samt för att stödja elevernas kunskapsutveckling. Samtidigt framkommer att det saknas läroböcker i en del ämnen och årskurser samt att vissa läroböcker inte upplevs vara ändamålsenliga. Det påverkar i sin tur arbetet med hur läroböcker och andra läromedel användas för att främja progression i elevernas kunskapsutveckling och stimulera deras ämnesintresse.

I intervjuer med elever och lärare framkommer att elever i alla årskurser dagligen använder läroböcker i de flesta teoretiska ämnen men att elevernas användning av och tillgång till läroböcker skiljer sig något åt mellan ämnen och stadier. I årskurs 1 och 2 saknas läroböcker i engelska och i årskurs 3 saknas läroböcker i naturorienterande ämnen. Läseböcker i såväl samhälls- och naturorienterande ämnen finns som klassuppsättningar per klass på både låg- och mellanstadiet. Teknikböckerna finns i två klassuppsättningar och delas av eleverna på mellanstadiet. Samtliga elever har egna läroböcker i ämnena svenska och matematik samt egna arbetsböcker. Mellanstadiet tilldelas en större budget med motiveringen att de äldre eleverna har längre skoldagar med mer undervisningstid och därmed använder fler läroböcker. I intervjuer med lärare framkommer att hela skolan använder sig av samma läromedelsserie i matematik men att kostnaden för detta upptar en så pass stor andel av skolans budget för inköp av läromedel att det begränsar möjligheterna till inköp av läroböcker i andra ämnen.

Lärare uppger att aktuella läroböcker används som utgångspunkt för att planera undervisningen i alla teoretiska ämnen men att läroböckerna i alla ämnen kompletteras regelbundet med egenproducerat material, med material från nätet och kopieringsunderlag. Lärarna uppger att lärarhandledningarna ger stöd i planeringen av undervisningen och ger förslag på uppgifter. Det framkommer dock att lärarna använder lärarhandledningarna i olika utsträckning och ämne. Vidare framkommer att lärarhandledning i ämnet svenska på mellanstadiet inte finns tillgängligt. I intervju med lärare på lågstadiet framgår att läroböckerna i de samhälls- och naturorienterande ämnena upplevs för tunna och därmed inte ändamålsenliga. Lärarna uppger att de därför inte använder de läroböckerna mer än vid genomgångar. I stället kompletterar lärarna läroböckerna med exempelvis filmklipp.

I intervju med lärare på mellanstadiet framgår att läroboken ses som en trygghet för lärarna i undervisningen eftersom läroböckerna ger struktur och ett åldersanpassat material. Däremot framgår att det inte finns något gemensamt förhållningssätt till användningen av läroböcker och andra läromedel på skolan. Det är upp till varje lärare att bestämma hur de vill

arbeta med läroböcker, andra läromedel och lärverktyg. Vidare framgår det att användningen av digitala läromedel varierar mellan lärare och ämnen men är begränsad av att skolans tillgång till digitala enheter. Såväl lärare som elever uppger att digitala läromedel används i liten utsträckning. Det framgår att elever som behöver extra stöd och mer variation arbetar mer med digitala läromedel.

Elever och lärare uppger i intervjuer att läroböckerna används på olika sätt i undervisningen. Det är vanligt att lärarna inleder med muntliga eller inspelade genomgångar, så som filmvisning eller att texten läses upp digitalt. Därefter arbetar eleverna självständigt eller i par. I intervju med lärarna framgår att de frågor som eleverna arbetat med ofta följs upp under efterföljande lektion vilket ger tillfälle för repetition, diskussion och för eleverna att lyfta frågor. I intervju med lärare på mellanstadiet framgår att eleverna i ämnet engelska också arbetar med dialogpromenader där samtalsförslag till dialogerna tas från läroboken. Lärarna uppger i intervju att eleverna tycker om att titta i läroböckerna för att se vad som ska komma senare vilket lärarna upplever skapar nyfikenhet för ämnet, medan eleverna berättar att läroböckerna känns tråkiga för att de ofta blir för lätta.

I intervjuer med lärare och rektorn framkommer att det inte finns något samlat arbete kring läsförståelse på skolan utan att varje lärare tar eget ansvar. Lärarna ger exempel på hur de arbetar för att stärka och utveckla elevernas läsförmåga och lässtrategier. Lärarna beskriver att de ofta läser texterna gemensamt innan eleverna får arbeta självständigt. Däremot berättar lärarna att många elever inte orkar läsa faktatexter på egen hand och eleverna därför får använda inläsningstjänst i stället för att läsa. Lärarna beskriver att de arbetar med svåra ord och begrepp i de naturorienterade och samhällsorienterade ämnena bland annat utifrån begreppslistor. På lågstadiet arbetar eleverna med veckans ord. På mellanstadiet summerar läraren och eleverna texterna tillsammans på tavlan för att eleverna bättre ska bearbeta och minnas det lästa. Lärarna uppger att de inte identifierat några belagda skillnader när det gäller flickors och pojkars läsning kopplat till användandet av läroböcker eftersom det varierar mellan årskurser och klasser.

Instruktioner och användning av läroböcker och andra läromedel i undervisningen

Granskningen visar att lärarna ger ändamålsenliga instruktioner till eleverna gällande hur de ska använda läroboken eller andra läromedel på lektionerna samt behandlar ämnesspecifika begrepp i undervisningen.

Såväl elever som lärare uppger att lärarna ger instruktioner om hur elever ska arbeta med läroböcker och andra läromedel. Det kan bland annat handla om att lärarna både muntligt och skriftligt tydliggör vilka sidor som

ska användas för de uppgifter eleverna ska arbeta med samt att lärarna går igenom frågor i helklass. Eleverna uppger i intervju att lärarna går igenom vad nya kapitel handlar om och att de har en gemensam genomläsning eller läser ensamma innan de får arbeta med innehållet på olika sätt. Lärarna uppger att de kan inleda med en film för att rama in innehållet. Vidare uppger lärarna att de går igenom register, rubriker samt begrepp och svåra ord. Lärarna beskriver att de ibland har öppna diskussioner om bilderna tillsammans för att skapa en förståelse för innehållet. I intervju med elever framkommer att eleverna fått träna på studieteknik och vikten av att läsa texter flera gånger. Eleverna har även fått arbeta med att tänka runt frågeställningarna eftersom svaren kanske inte alltid står direkt skrivna i boken.

Användning av läroböcker och andra läromedel anpassade utifrån elevernas olika förutsättningar och behov

Granskningen visar att lärarna delvis använder läroböcker och andra läromedel i undervisningen som är anpassade efter elevernas förutsättningar och behov, men att det skiljer sig mellan ämnen och årskurser.

Det framgår att det främst är läsförståelseböcker samt läromedlet i matematik som kan anpassas för att möta såväl elever som är i behov av stödinsatser som elever i behov av utmaningar. I ämnet svenska på mellanstadiet har lärarna tillgång till referensexemplar av olika läroböcker som de använder för att möta elevers olika kunskapsnivåer. I ämnet matematik är läroböckerna utformade med uppgifter på olika nivåer vilka ger eleverna möjlighet till såväl repetition som utmaningar. Vidare framkommer att lärarna i övriga ämnen upplever att det är svårt att hinna med att leta efter och hitta både fördjupande och förenklande uppgifter i alla ämnen. Lärarna berättar att en utmaning i sammanhanget är att de som klasslärare undervisar i fler ämnen än de är behöriga i.

I intervjuer med lärare på lågstadiet framkommer att läroböckerna i samhälls- och naturorienterande ämnen upplevs vara för tunna och därför inte ändamålsenliga. På mellanstadiet används stadieböcker i de samhällsorienterande ämnena. Eleverna beskriver att stadieböckerna inte upplevs skapa progression i lärandet eftersom textmängden, språket och upplägget är detsamma genom boken. Samtidigt beskriver lärarna att språket är för svårt för många elever i årskurs 4 och att övergången från lågstadiet därför blir för stor. I intervjuer med lärarna framkommer att lärarna får hjälp av lärarhandledningarna med exempelvis förslag på extrauppgifter och arbetsblad i vissa ämnen, men att lärarhandledningarna används olika mycket. Lärarna uppger att stödet i de samhällsorienterande

ämnena inte är tillräckligt och att de behöver skapa eget material eller hämta uppgifter från nätet för att kunna anpassa till elevernas olika behov.

Eleverna beskriver i intervju att de varken får vara för snabba eller för långsamma när de arbetar. Det framkommer att det finns ett särskilt bord i klassrummet som eleverna kan sätta sig vid om de behöver mer hjälp, men att de oftast inte får någon annan lärobok oavsett om boken känns för svår eller för lätt. Vidare framkommer att eleverna inte alltid vet vad de ska göra om de blir klara i förväg men att de oftast brukar få extrapapper med uppgifter, framför allt i ämnet matematik.

I årskurs 6 finns det en mindre undervisningsgrupp i engelska som har ett annat läromedel, men det är specialläraren som arbetar med de eleverna. Lärarna uppger att specialläraren hjälper dem att ta fram anpassat material i andra ämnen vid behov. Det framkommer att lärarna anser att läroböckerna inte innehåller tillräckligt bra anpassade uppgifter för elever som kommit långt i sin kunskapsutveckling. Vidare framkommer att digitala läromedel används i liten utsträckning vilket påverkar möjligheterna till variation i undervisningen.

Möjlighet att använda läroböcker och andra läromedel utanför lektionstid

Granskningen visar att eleverna har tillgång till läroböcker utanför lektionstid för att ta igen missad undervisning efter sjukdom och för att läsa på inför prov, men att eleverna inte blir uppmuntrade till att ta hem textböcker i övrigt.

I intervjuer med elever och lärare framkommer att orsaken till att eleverna inte uppmanas att ta hem läroböcker är att det finns en oro för att eleverna ska arbeta för långt i förväg eller att böckerna försvinner. Vidare framkommer av granskningen att det inte bedrivs någon diskussion mellan lärarna om hur eleverna ska uppmuntras att själva använda läroböcker och andra läromedel för att kontrollera sin kunskapsnivå eller stärka sin förståelse av ämnesinnehållet.

Lärarna på lågstadiet uppger att eleverna får få läxor och att de främst tar hem matematikböcker eller läseböcker med tillhörande frågor. Lärarna uppger att de lämnar instruktioner kring hur vårdnadshavare ska stötta eleverna vid läs- och skrivläxor på det första föräldramötet och lägger upp information på informationsplattformen. Eleverna på mellanstadiet uppger att de får relativt få läxor. När eleverna får läxor lämnar lärarna instruktioner om vilka sidor eleverna ska läsa så att det är tydligt hur läroböckerna ska användas utanför lektionstid. Inför prov får eleverna ett papper där det framgår vad de ska kunna. Lärarna på mellanstadiet uppger att de uppmanar eleverna att ta hem läroböckerna inför prov i god tid för

att eleverna ska hinna repetera och befästa sina kunskaper. Elever som behöver repetera och läsa på har också möjlighet att arbeta med läroböckerna på läxhjälpstiden.

Rektorns styrning och ledning av arbetet gällande elevernas tillgång till läroböcker och andra läromedel

Granskningen visar att rektorn endast delvis styr och leder arbetet med att säkerställa att det finns tillgång till relevanta och ändamålsenliga läroböcker och läromedel på skolenheten.

Det framgår av intervjuer med lärare och rektorn att medel för inköp av läroböcker fördelas efter stadium och inte utifrån en utvärdering av vilka inköp som faktiskt behöver göras i olika ämnen eller årskurser. Vidare framgår att skolan saknar en långsiktig och enhetlig planering för tillgången till och användningen av ändamålsenliga läroböcker och andra läromedel.

Inför varje nytt läsår avsätts konferenstid för lärarna för att se över läromedlen och säkerställa att de är aktuella och relevanta inför nya beställningar. I intervju med lärare på mellanstadiet framkommer att lärarna har inventerat vad skolan har för upplagor så att det är samma upplagor i alla klasser. Lärarna bekräftar att tillgången till läroböcker har ökat efter att skolan mottagit statsbidrag, men att det fortfarande saknas nödvändiga läroböcker. Lärarna på lågstadiet saknar läroböcker i ämnet engelska och i årskurs 3 saknas läroböcker i naturorienterande ämnen. Flera lärare uttrycker också att de saknar material för elever i behov av utmaningar. I Skolinspektionens observation av delar av lärmiljön med fokus på tillgången till läroböcker och andra läromedel bekräftas bilden av inte alla elever har tillgång till en egen lärobok i de olika teoretiska ämnena.

Rektorn uppger att hen litar på att lärarna bäst avgör vilka läromedel och lärarhandledningar som behövs och samtliga inköp hanteras helt inom arbetslagen. Lärare och rektor uppger att initiativ till inköp av läroböcker kommer från lärarna och att rektorn har saknat insyn i om de läroböcker och läromedel som används är pedagogiskt ändamålsenliga. Inköpen följs främst upp utifrån ekonomiska aspekter.

Rektorns ansvar för lärarnas delaktighet i valet av läroböcker och andra läromedel

Granskningen visar att rektorn ger lärarna begränsade förutsättningar att samarbeta kring valen av ändamålsenliga läroböcker och andra läromedel utifrån didaktiska överväganden och elevernas behov.

Det framgår av intervjuer med rektorn och lärarna att skolan saknar ett organiserat och strukturerat arbete för val av läroböcker och andra

läromedel. Rektorn diskuterar exempelvis inte dessa frågor med lärarna. Rektorn får således inte någon information om vilka satsningar som behöver göras, vilka läromedel som finns och hur lärarna arbetar i de olika årskurserna. Lärarna kan själva välja att diskutera läromedelsrelaterade frågor under exempelvis arbetslagstid och andra pedagogiska möten. Lärarna uppger dock att diskussionerna av läromedelsrelaterade frågor främst sker inför inköp och att det framför allt är ekonomin som styr.

Vidare framkommer att lärarna har begränsade möjligheter att tillsammans jämföra olika alternativ, analysera innehåll och diskutera pedagogiska fördelar med olika läroböcker och andra läromedel. Lärarna är till stor del beroende av tips från andra skolor eller av olika kommunnätverk. Det framkommer dock att lärarna för närvarande inte deltar i några kommunnätverk.

I intervjuerna framkommer att lärarna till viss del har möjlighet att själva besluta om vilka läroböcker och andra läromedel som ska användas i undervisningen men att det finns oskrivna regler på skolan som de förhåller sig till. Det finns ingen skriven rutin om hur lärarna ska gå till väga vid önskemål om byte av läroböcker. Rektorn beskriver i intervju att det råder störst variation mellan vilka läroböcker som används i ämnet svenska. I vissa ämnen, som i matematik, finns det ett gemensamt beslut gällande läromedelsval.

Rektorns arbete med likvärdighet inom skolenheten gällande läroböcker och andra läromedel

Granskningen visar att rektorn i begränsad utsträckning ser till att det finns ett gemensamt och medvetet arbete kring användningen av läroböcker och andra läromedel för att stärka likvärdigheten och kvaliteten i undervisningen på skolan.

Av intervjuer med lärare och rektorn framgår att gemensamma diskussioner kring användningen av läromedel och dess betydelse i klassrummet förs i begränsad utsträckning. Det saknas också ett gemensamt arbete och en röd tråd i användningen mellan stadierna på skolan förutom i ämnet matematik. Lärarna på mellanstadiet beskriver i att de i arbetslaget kommit överens om en årskursplanering i de samhälls- och naturorienterande ämnena i samband med den nya läroplanen, eftersom de då fick avsatt tid för planering. I övrigt saknar lärarna ett gemensamt arbete kring läroböcker och andra läromedel som underlättar progression och kontinuitet i elevernas lärande.

Det framkommer av intervjuer att rektorn inte leder något systematiskt arbetet kring hur läroböcker och andra läromedel kan användas i undervisningen för att stärka elevernas läsning och läsförståelse, utan det

är upp till varje lärare att arbeta med det. Diskussioner har förts om olika läsinlärningsmetoder och lärarna har arbetat med moduler kring ord och begrepp samt lässtrategier men det saknas beslut om hur lärarna ska arbeta med läroboken i undervisningen för detta ändamål.

Utvärdering och utvecklingsarbete gällande läroböcker och andra läromedel

Granskningen visar att rektorn inte ser till att lärarna systematiskt utvärderar hur läroböcker och andra läromedel fungerar i undervisningen utifrån elevers utveckling mot målen.

I intervjuer framkommer att rektorn inte har initierat någon systematisk utvärdering av de läroböcker och andra läromedel som lärarna använder i undervisningen. Lärarna tar själva initiativ till de samtal kring planering och utvärdering av läromedel som genomförs. I intervju med lärarna framkommer dock att lärarna i begränsad utsträckning genomför utvärderingar av användningen av läroböcker och andra läromedel och hur dessa svarar mot elevernas behov. Lärarna uppger att de också har diskuterat nivåerna på vissa läroböcker och hur deras innehåll förhåller sig mot vad som kommer i de nationella proven men att de inte genomför analyser där resultaten ställs mot läromedlen. Det framkommer att lärarna vid tidigare tillfälle har diskuterat vissa läromedel över stadierna vid gemensamma samtal om övergångar. Det framkommer även att det funnits kommungemensamma grupper där utvärderingar av läromedel skett men att dessa forum inte finns för närvarande. Eleverna uppger i intervju att de inte är inkluderade i arbetet med val eller utvärdering av läroböcker och andra läromedel.

Identifierade utvecklingsområden

Utvecklingsområde 1

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Använd läroböcker och andra läromedel för att skapa sammanhang i undervisningen och progression i elevernas lärande.

Av läroplanen framgår att rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att alla elever erbjuds strukturerad undervisning under lärares ledning samt att alla elever får tillgång till och förutsättningar att använda läroböcker, andra läromedel och andra lärverktyg som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med

utbildningens mål.¹ Av läroplanen framgår vidare att läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven får använda läroböcker, andra läromedel och andra lärverktyg som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål. Eleven ska successivt få fler och större självständiga uppgifter och ett ökat eget ansvar samt få möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang.²

Motiveringen till utvecklingsområdet är att det är otillräcklig tillgång till ändamålsenliga läroböcker i alla ämnen och årskurser samt att det saknas en genomtänkt struktur för användningen av läromedel. Skillnader i tillgång till och användandet av läroböcker i undervisningen påverkar lärarnas möjlighet att säkerställa läroplanens mål om en likvärdig utbildning för alla elever. Det blir också svårt för eleverna att få en tydlig överblick och progression i sin kunskapsutveckling. Att lärarna behöver använda annat eller utveckla eget material för sin undervisning leder till en variation i undervisningens kvalitet och en risk för en mindre systematisk undervisning. Vidare innebär begränsningen att läroböcker och andra läromedel inte helt kan integreras i undervisningen för att väcka och förstärka elevernas intresse för ämnet. På lång sikt kan det leda till en påverkan på såväl elevernas studiemotivation som resultat.

Genom att öka tillgång till ändamålsenliga läroböcker och andra läromedel samt tillhörande lärarhandledningar och se till att lärarna använder läroböcker i alla ämnen, kan elevernas lärande stödjas på olika sätt. Med hjälp av lärarhandledningar kan lärare planera en undervisning som ger eleverna sammanhang och överblick. Eleverna kan genom en god tillgång till läromedel i högre utsträckning få successivt alltmer utmanande uppgifter och texter vilket gynnar deras kunskapsutveckling.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ser till att lärarna får tillgång till att använda de aktuella läroböcker och andra läromedel som behövs för att ge eleverna en god kunskapsutveckling samt att lärarna medvetet använder dessa läromedel för att utveckla elevernas läsförståelse. Ett sådant arbete kan bidra till elevernas ämnesintresse och vilja att lära sig mer. Det kan också handla om att rektorn ser till att lärare får tillgång till lärarhandledningar som behövs för att ge eleverna en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.

¹ Lgr 22, avsnitt 2.8, Rektorns ansvar.

² Lgr22, avsnitt 2.2, Kunskaper Riktlinjer.

Utvecklingsområde 2

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Använd läroböcker och andra läromedel som möter elevernas olika förutsättningar och behov.

Av skollagen framgår att i utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.³ Av läroplanen framgår att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper.⁴ Det finns riktlinjer om användning av läromedel, se not.⁵ Av läroplanen framgår vidare att rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att alla lärare får tillgång till de lärarhandledningar som behövs för att ge eleverna en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.⁶

Motiveringen till utvecklingsområdet är att den begränsade tillgången till ändamålsenliga läroböcker och andra läromedel innebär att lärarna har försämrade förutsättningar att möta elever i behov av stöd och utmaningar. Utifrån den begränsade tillgången på nivåanpassade läromedel behöver lärarna själva utforma egna uppgifter. Samtidigt visar granskningen att lärarna upplever sig sakna kompetens och tid till att hitta nivåanpassade uppgifter i alla ämnen som klasslärare. Därutöver har skolenheten en begränsad mängd digitala enheter vilket innebär begränsade möjligheter att använda digitala läromedel, något som påverkar möjligheterna till variation i undervisningen.

Genom att i högre grad använda läroböcker och andra läromedel på ett sätt som möter elevernas olika behov och förutsättningar främjas elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling. Läromedel bör användas varierat och anpassas efter olika nivåer. Det är också viktigt att elever ges tillräckligt med tid för att bearbeta, fördjupa och befästa sina kunskaper genom tillgång till läromedel som möter deras lärandebehov.

³ 1 kap. 4 § skollagen (2010:800)

⁴ Lgr 22 avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag. En likvärdig utbildning.

⁵ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper Riktlinjer och avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

⁶ Lgr 22 avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ser till att lärare får tillgång till läroböcker och andra läromedel som är anpassade utifrån elevernas olika förutsättningar och behov. Det kan också handla om att rektor ser till att lärare får tillgång till lärarhandledningar som behövs för att ge eleverna en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.

Utvecklingsområde 3

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Stärk ledningen och samordningen av arbetet med att ge alla elever tillgång till läroböcker och andra läromedel som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.

Av läroplanen framgår att rektorn som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, kriterierna för bedömning av kunskaper och betygskriterierna. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att alla elever får tillgång till och förutsättningar att använda läroböcker, andra läromedel och andra lärverktyg som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.⁷

Motiveringen till utvecklingsområdet är att rektorn inte säkerställer att eleverna har tillgång till läroböcker i alla ämnen och årskurser. Det skiljer sig också åt mellan ämnena om eleverna har tillgång till ett eget exemplar av de läroböcker som används i undervisningen. Vidare framgår i intervjuer med lärare att läroböckerna i de natur- och samhällsorienterande ämnena på lågstadiet och de samhällsorienterande ämnena på mellanstadiet inte upplevs vara ändamålsenliga. Granskningen visar att rektorn inte styr och leder arbetet med att se till att skolenheten köper in de läroböcker som behövs i respektive ämne och årskurs. Det framkommer också att det saknas en sammanhängande planering med gemensamma målsättningar för tillgången till och användandet av läroböcker. Rektorn har därmed en

⁷ Lgr 22 avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

begränsad roll i elevernas tillgång till relevanta och ändamålsenliga läroböcker i undervisningen.

Genom att öka tillgången till läroböcker ger det elever en grundläggande utgångspunkt för undervisningen oavsett tidigare kunskaper, vilket är i linje med läroplanens mål om en likvärdig utbildning för alla.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger alla elever tillgång till läroböcker och läromedel som behövs för en god kunskapsutveckling som behövs i enlighet med utbildningens mål. Rektorn behöver också påbörja ett arbete med att utforma enhetliga och gemensamma målsättningar för tillgången till ändamålsenliga läroböcker och andra läromedel.

Utvecklingsområde 4

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Ge lärarna förutsättningar att samarbeta kring valen av ändamålsenliga läroböcker eller andra läromedel utifrån didaktiska överväganden och elevernas behov.

Av förarbetena framgår att lärare bör ha huvudansvaret för valet av läromedel, då de har bäst kännedom om ämnet, didaktiken och elevernas behov. För att möjliggöra det behöver rektorer skapa goda förutsättningar: tillgång till tid, resurser, kompetensutveckling och möjlighet till kollegiala diskussioner.⁸

Motiveringen till utvecklingsområdet är att ansvaret för valet och användningen av läroböcker och andra läromedel överläts till lärarna, utan att rektorn aktivt styr arbetet i en specifik riktning. Lärarna behöver själva ansvara för att diskutera läroböcker och andra läromedel vilket har lett till att lärarna i begränsad utsträckning jämför olika alternativ, analyserar innehåll och diskuterar pedagogiska fördelar med olika läroböcker och andra läromedel. Det kan leda till att undervisningen blir inkonsekvent och varierar beroende på lärarens individuella preferenser. Som pedagogisk ledare ansvarar rektorn för att mål och riktlinjer i skollag och läroplan omsätts i det dagliga arbetet. Det innebär att rektorn aktivt behöver leda

⁸ prop. 2023/24:21 s. 51

och styra den pedagogiska verksamheten så att undervisningen utvecklas i en professionellt förankrad riktning.

Genom att rektorn organiserar skolans verksamhet så att lärare får möjlighet att diskutera och reflektera tillsammans kring olika läromedel kan lärarna samarbeta kring valen av ändamålsenliga läroböcker eller andra läromedel utifrån didaktiska överväganden och därmed på ett mer träffsäkert sätt välja vilka läromedel som bäst passar undervisningen och elevgruppen.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna organisatoriska förutsättningarna att vara delaktighet i valen av läroböcker och andra läromedel.

Utvecklingsområde 5

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Skapa förutsättningar för ett medvetet och gemensamt arbete med likvärdighet inom skolenheten gällande användningen av läroböcker och andra läromedel.

Av skollagen framgår att utbildningen ska ta hänsyn till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.⁹ Av förarbeten till skollagen framgår att läromedel kan ha betydelse för skolans kompensatoriska uppdrag och bidra till att stärka elevernas tillgång till en likvärdig utbildning.¹⁰ Skollagen föreskriver vidare att utbildningen inom varje skolform ska vara likvärdig, oavsett var i landet den anordnas.¹¹ Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen.¹² Av läroplanen framgår att läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven får använda läroböcker, andra läromedel och andra lärverktyg som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.¹³ Vidare framgår att rektorn, inom givna ramar, har ett särskilt ansvar för att alla elever får tillgång till och förutsättningar att använda läroböcker, andra

⁹ 1 kap. 4 § skollagen (2010:800)

¹⁰ Prop. 2023/24:21 s. 30

¹¹ 1 kap. 9 § skollagen

¹² Lgr 22, 1 Skolans värdegrund och uppdrag. En likvärdig utbildning.

¹³ Lgr 22, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.2 Kunskaper

läromedel och andra lärverktyg som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.¹⁴

Motiveringen till utvecklingsområdet är att rektorn inte styr och leder arbetet med användningen av läroböcker och andra läromedel. Det finns inget gemensamt eller medvetet arbete eller en röd tråd i användningen mellan stadierna på skolan förutom i ämnet matematik. Granskningen visar att rektorn inte heller leder lärarnas arbete med att utveckla elevernas läsförmåga genom användningen av läroböcker och andra läromedel.

Genom att rektorn skapar förutsättningar för ett gemensamt och medvetet arbete kring användningen av såväl läroböcker som andra läromedel, kan likvärdigheten och undervisningens kvalitet på skolenheten främjas. Vidare kan detta bidra till att eleverna ges bättre förutsättningar att nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling, utifrån sina individuella förutsättningar och behov.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn skapar förutsättningar för ett gemensamt och medvetet arbete med likvärdighet inom skolenheten gällande användningen av läroböcker och andra läromedel.

Utvecklingsområde 6

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Utvärdera tillgången till och användningen av läroböcker och andra läromedel samt vidta vid behov åtgärder för att utveckla skolans arbete.

Av läroplanen framgår att rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, kriterierna för bedömningen av kunskaper och betygskriterierna.¹⁵ Av förarbetena framgår att en definition av begreppen lärobok, läromedel och lärverktyg i skollagen kan bidra till möjligheten att systematiskt och kontinuerligt kunna följa upp tillgång och användning av läromedel utifrån likvärdighet och skolans kompensatoriska uppdrag.¹⁶

¹⁴ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektors ansvar

¹⁵ Lgr 22 avsnitt 2.8 Rektorns ansvar

¹⁶ Prop. 2023/24:21 s. 27

Motiveringen till utvecklingsområdet är att granskningen visar att det inte görs några systematiska uppföljningar, utvärderingar eller analyser av tillgången till och användningen av läroböcker och andra läromedel på skolenheten. Rektorn har till viss del gett lärarna förutsättningar till sådant arbete, men har själv inte initierat någon systematisk utvärdering av de läroböcker och andra läromedel som lärarna använder i undervisningen och som skulle kunna användas i skolans systematiska utvecklingsarbete för att förbättra elevernas kunskapsresultat.

Genom att rektorn ser till att lärarna utvärderar läroböcker och andra läromedels kvalitet, pedagogiska upplägg och anpassning till elevernas behov, kan analysen av utvärderingens resultat leda till väl underbyggda beslut gällande eventuella utvecklingsåtgärder.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ser till att lärarna ges förutsättningar att följa upp, utvärdera och analysera resultaten samt vid behov vidta åtgärder avseende tillgången till och användningen av läroböcker och andra läromedel på skolenheten. Sådana förutsättningar kan exempelvis vara schemalagda möten för läromedelsdiskussioner eller stöd i form av riktlinjer.

På Skolinspektionens vägnar

X Ewa Mölleryd

Beslutsfattare
Signerat av: Ewa Mölleryd

X Marta Rivelis

Föredragande
Signerat av: Marta Rivelis

I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredaren Henrik Fredriksson deltagit.

Bilaga 1: Författningsstöd

Den 1 juli 2024 trädde ändringar i skollagen i kraft som syftar till att stärka elevers tillgång till ändamålsenliga läromedel.¹⁷ Ändringarna gäller för flera skolformer. För grundskolan är lydelsen följande¹⁸:

Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till läroböcker, andra läromedel och andra lärverktyg som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.

I skollagens första kapitel har införts definitioner av begreppen läroböcker, andra läromedel och andra lärverktyg.

I skollagen avses med

- lärobok: tryckt läromedel, med eller utan digitala komponenter,
- läromedel: helt eller delvis tryckt eller digitalt verk som är avsett att användas i undervisningen, som överensstämmer med relevanta delar av tillämplig kurs-, ämnes- eller ämnesområdesplan och läroplanen, och som är utgivet av någon som bedriver utgivningsverksamhet av professionell art,
- lärverktyg: läroböcker, andra läromedel och andra tryckta eller digitala verk samt utrustning och material som används i undervisningen.¹⁹

I samband med lagändringarna har regeringen även beslutat om nya formuleringar i flera läroplaner.²⁰ I läroplanen för grundskolan har ändringarna följande lydelse.

Läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven får använda läroböcker, andra läromedel och andra lärverktyg som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.²¹

Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att

- alla elever erbjuds strukturerad undervisning under lärares ledning,

¹⁷ Lag (2023:951) om ändring i skollagen (2010:800).

¹⁸ 10 kap. 10 § andra stycket skollagen.

¹⁹ 1 kap. 3 § elfte–trettonde strecksatserna skollagen.

²⁰ Förordning (SKOLFS 2024:590) om ändring i förordningen (2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet.

²¹ Lgr 22, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.2 Kunskaper.

- alla elever får tillgång till och förutsättningar att använda läroböcker, andra läromedel och andra lärverktyg som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål,
- alla elever får tillgång till och förutsättningar att använda skolbibliotek,
- alla lärare får tillgång till de lärarhandledningar som behövs för att ge eleverna en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.²²

²² Lgr 22, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.8 Rektorns ansvar.

Bilaga 2: Granskningens genomförande

Bakgrundsuppgifter

Skolinspektionen besökte Fors skola den 22 januari 2026. Besöket genomfördes av utredarna Marta Rivelis och Henrik Fredriksson.

Skolenheten är en kommunal skola verksam i Avesta kommun med grundskola, årskurserna 1–6. På skolenheten går elever 120 elever.

Underlag för bedömning

Underlaget i detta beslut utgörs av:

- En observation av delar av lärmiljön med fokus på tillgången till läroböcker och andra läromedel.
- En gruppintervju med elever.
- Två gruppintervjuer med lärare.
- En intervju med rektorn.
- Dokument som begärts in från huvudmannen.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för att ges en möjlighet att yttra sig över den.

Bilaga 3: Granskningens utgångspunkter

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i skolors arbete för att ge eleverna tillgång till och användning av läroböcker och andra läromedel i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Frågeställning

I vilken utsträckning får eleverna tillgång till och förutsättningar att använda läroböcker och andra läromedel som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål?

Kvalitetskriterier

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Lärarnas arbete med att organisera och genomföra undervisningen så att eleverna får använda läroböcker och andra läromedel.	Rektorns ansvar för att alla elever får tillgång till och förutsättningar att använda ändamålsenliga läroböcker och andra läromedel.
Lärarna använder läroböcker eller andra läromedel i undervisningen på ett sätt som skapar överblick och sammanhang i ämnet.	Rektorn styr och leder arbetet så att eleverna får tillgång till ändamålsenliga läroböcker och andra läromedel.
Lärarna använder läroböcker eller andra läromedel på ett sätt som ger eleverna möjlighet till progression samt stärker elevernas ämnesintresse och vilja att lära sig mer.	Rektorn tar ansvar för att lärarna är delaktiga i valet av läroböcker och andra läromedel.
Lärarna använder läroböcker eller andra läromedel för att utveckla elevernas läsförståelse.	Rektorn skapar förutsättningar för ett gemensamt och medvetet arbete kring användning av läroböcker och andra läromedel för likvärdighet inom skolenheten, så att hänsyn tas till elevernas olika förutsättningar och behov.
Lärarna ser till att eleverna får ändamålsenliga instruktioner i hur läroböcker och andra läromedel ska användas i undervisningen.	Rektorn ser till att lärarna utvärderar hur läroböcker och läromedel fungerar i undervisningen i förhållande till elevers utveckling mot målen. Rektorn använder resultaten i skolans utvecklingsarbete.
Lärarna ser till att elever använder läroböcker och andra läromedel som är anpassade utifrån elevernas olika förutsättningar och behov.	
Lärarna ser till att eleverna får använda läroböcker och läromedel utanför lektionstid och uppmuntras använda dem utanför lektionstid för att befästa sina kunskaper.	